

Sygn. akt V CSKP 131/21

## POSTANOWIENIE

Dnia 11 sierpnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marian Kocon

SSN Roman Trzaskowski

w sprawie z wniosku J. J.

przy uczestnictwie Syndyka masy upadłości I. S., S. S. i D. S.

o podział majątku wspólnego,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 11 sierpnia 2021 r.,

skarg kasacyjnych: uczestnika Syndyka masy upadłości I.y S.

oraz uczestniczek I. S. i D. S.

od postanowienia Sądu Okręgowego w O.

z dnia 10 października 2018 r., sygn. akt II Ca (...),

**1) odrzuca skargę kasacyjną I. S. i D. S.,**

**2) uchyla zaskarżone postanowienie w punkcie I litera c i  
sprawę w tej części przekazuje Sądowi Okręgowemu w O. do  
ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania  
kasacyjnego.**

### UZASADNIENIE

Wnioskodawca J. J. wniósł o dokonanie podziału majątku wspólnego, zgromadzonego w czasie trwania związku małżeńskiego z uczestniczką I. S.. Postanowieniem z dnia 1 października 2015 r., Sąd Rejonowy w K. uznał za bezskuteczne wobec wnioskodawcy J. J. opisane szczegółowo umowy z dnia 6 lipca 2009 r. i z dnia 9 lipca 2009 r. zawarte w formie aktów notarialnych, na

podstawie których uczestniczka I. S. darowała rodzicom D. S. i J. S., bez wiedzy i zgody wnioskodawcy, przysługujące jej udziały w bliżej opisanych nieruchomościach, wchodzących w skład majątku wspólnego byłych małżonków.

Sąd Rejonowy ustalił, że skład majątku wspólnego stron weszły następujące składniki majątkowe:

A. szczegółowo opisane zorganizowane przedsiębiorstwo rolne w B. o wartości 2 231 200 zł., które przyznał J. J.,

B. szczegółowo opisane zorganizowane przedsiębiorstwo rolne w B. o wartości 557 250 zł., które przyznał J. J.,

C. szczegółowo opisane zorganizowane przedsiębiorstwo rolne w T. o wartości 1 670 000 zł., które przyznał I. S.,

D. szczegółowo opisana nieruchomość położona w O. o wartości 153 500 zł, którą przyznał I. S.

E. szczegółowo opisana nieruchomość położona w G. o wartości 15 700 zł, którą przyznał I. S.

F. szczegółowo opisana nieruchomość położona w O. o wartości 327 500 zł, którą przyznał I. S..

Sąd ustalił ponadto, że w skład wspólnego majątku wchodziły bliżej opisane środki pieniężne zgromadzone na opisanych w postanowieniu rachunkach bankowych, przyjął, że udziały stron w majątku wspólnym są równe, dokonał rozliczenia nakładów z majątków osobistych małżonków na majątek wspólny oraz podziału wspólnych środków pieniężnych, ustalił wartość obciążeń hipotecznych wspólnych nieruchomości i zasądził od J. J. na rzecz I. S. dopłatę w kwocie 150 071,84 zł (pkt 9 postanowienia); ponadto zobowiązał uczestniczkę do wydania wnioskodawcy przyznanych mu postanowieniem nieruchomości.

Sąd ustalił, że J. J. i I. S. byli małżeństwem w okresie od dnia 28 lutego 1987 r. do dnia 10 stycznia 2008 r. W tym czasie pozostawali w kilku małżeńskich ustrojach majątkowych, najpierw wspólności ustawowej, następnie od dnia 3 listopada 1995 r. ustroju pełnej rozdzielności majątkowej, od dnia 26 maja 1998 r. rozszerzonej wspólności umownej oraz od dnia 1 grudnia 2005 r. pełnej

rozdzielności majątkowej. Prowadzili w tym okresie działalność gospodarczą w zakresie hodowli fermowej drobiu, gromadząc znaczny majątek, w tym liczne nieruchomości, mające urządzone księgi wieczyste. Zaciągali w związku tym kredyty bankowe, zabezpieczane hipotekami ustanowionymi na poszczególnych nieruchomościach. Na podstawie obszernego materiału sprawy Sąd Rejonowy dokonał rozległych ustaleń faktycznych dotyczących składu i wartości majątku wspólnego, w tym poszczególnych zorganizowanych przedsiębiorstw rolnych (ferm drobiu) prowadzonych przez małżonków w czasie trwania małżeństwa oraz po jego ustaniu, sposobu prowadzenia tych przedsiębiorstw i współpracy małżonków jako przedsiębiorców, zaciągania i spłacania przez nich zobowiązań kredytowych. Ustalenia te zostały przedstawione w uzasadnieniach orzeczeń Sądów *meriti*; nie ma zatem potrzeby ich całościowego przytaczania w tym miejscu, za wyjątkiem tych ustaleń, które mają znaczenie dla oceny zarzutów kasacyjnych.

Dokonując oceny prawnej stanu faktycznego w konfrontacji z żądaniami i stanowiskami wnioskodawcy oraz uczestniczki I. S., Sąd pierwszej instancji uwzględnił roszczenie wnioskodawcy o uznanie za bezskuteczne wobec niego, na podstawie art. 46 k.r.o. w zw. z art. 1036 k.c., zawartych przez I. S., bez wiedzy i zgody wnioskodawcy, bliżej opisanych umów z dnia 6 lipca 2009 r. i z dnia 9 lipca 2009 r. Wskazane umowy naruszyły bowiem uprawnienia J. J. przysługujące mu na podstawie przepisów o podziale majątku wspólnego, w tym prawo do otrzymania przez niego określonych składników majątku wspólnego na własność, prawo do rozliczenia z byłą żoną I. S. nakładów z jego majątku osobistego na majątek wspólny, spłaconych przez niego długów obciążających oboje małżonków oraz przeprowadzenia innych rozliczeń. Dokonując między byłymi małżonkami fizycznego podziału ferm drobiu i pozostałych nieruchomości, Sąd Rejonowy wziął pod uwagę propozycje samych stron oraz wysokość obciążających ich dopłat. Wartość poszczególnych przedsiębiorstw rolnych oraz nieruchomości została ustalona na podstawie zaaprobowanych przez Sąd Rejonowy opinii biegłych sądowych.

Postanowienie Sądu Rejonowego zaskarżył apelacją wnioskodawca J. J.. Apelację wniosły także wspólnie uczestniczki postępowania I. S. i jej matka D. S.. Kilkanaście dni po wydaniu postanowienia działowego przez Sąd Rejonowy, D. S.

umową w formie aktu notarialnego z dnia 12 października 2015 r. darowała swojej małoletniej wówczas wnuczce S. S. (córcie wnioskodawcy J. J. i uczestniczki I. S.), otrzymany wcześniej od I. S. w drodze darowizny (uznanej za bezskuteczną wobec wnioskodawcy postanowieniem działowym Sądu Rejonowego z dnia 1 października 2015 r.) udział wynoszący  $\frac{1}{4}$  część we własności zabudowanej nieruchomości, objętej księgą wieczystą (...)) wchodzącej w skład przyznanego wnioskodawcy zorganizowanego przedsiębiorstwa rolnego w B.. W związku z tym Sąd Okręgowy w O. postanowieniem z dnia 29 grudnia 2016 r. wezwał do udziału w sprawie małoletnią S. S. reprezentowaną przez ustanowionego przez Sąd Rejonowy kuratora w osobie adwokata. Postanowieniem z dnia 26 stycznia 2018 r. Sąd Rejonowy w O. ogłosił upadłość konsumencką I. S., w związku z czym do udziału w sprawie został wezwany Syndyk Masy Upadłości I. S..

Po rozpoznaniu obu apelacji, Sąd Okręgowy w O. postanowieniem z dnia 10 października 2018 r. zmienił zaskarżone postanowienie Sądu Rejonowego w ten sposób, że zaliczył do majątku wspólnego - pominięte przez Sąd Rejonowy, jako wchodzące, jego zdaniem, w skład majątku osobistego J. J. - bliżej opisane nieruchomości położone w S. i W. oraz dokonał ich fizycznego podziału i stosownych rozliczeń finansowych między byłymi małżonkami w sposób wskazany w orzeczeniu reformatoryjnym (punkty I lit. a i b). Sąd Okręgowy zmienił także pkt 9 postanowienia Sądu Rejonowego w ten sposób, że przyznaną nim na rzecz I. S. kwotę dopłaty 150 071,84 zł obniżył do kwoty 113 673,34 zł. Dodał także nowy punkt 9a, w którym zasądził od J. J. na rzecz S. S. kwotę 92 875 zł z tytułu bliżej opisanej spłaty. Sąd drugiej instancji oddalił apelację wnioskodawcy oraz uczestniczek I. S. i D. S. w pozostałej części.

Wyjaśniając motywy przedstawionej wyżej zmiany orzeczenia pierwszoinstancyjnego, Sąd Okręgowy podniósł, że w toku postępowania I. S. zataiła, iż na podstawie umowy w formie aktu notarialnego zawartej w dniu 7 lipca 2011 r. przeniosła, bez wiedzy i zgody wnioskodawcy, na rzecz matki D. S. swój udział w  $\frac{1}{4}$  części we wchodzącej w skład majątku wspólnego nieruchomości położonej w B., objętej księgą wieczystą (...). D. S. darowała następnie ten udział wnuczce S. S. na podstawie umowy z dnia 12 października 2015 r., także bez wiedzy wnioskodawcy. Sąd podniósł, że umowa z dnia 7 lipca 2011 r. podobnie, jak

poprzednie dwie umowy z dnia 6 lipca 2009 r. i 9 lipca 2009 r., była bezskuteczna wobec J. J. na tej samej podstawie prawnej i z tych samych przyczyn. Rodzice I. S.- D. i J. (po jego śmierci spadek po nim nabyła jego żona D. S.), nabywając od I. S. - bez zgody wnioskodawcy - przysługujące córce udziały w nieruchomościach wchodzących w skład majątku wspólnego, powinni byli liczyć się z tym, że nabycie to będzie bezskuteczne o tyle, o ile będzie naruszało uprawnienia wnioskodawcy J. J. wynikające z przepisów o podziale majątku wspólnego. W ocenie Sądu Okręgowego, umowa darowizny z dnia 7 lipca 2011 r., a także umowa darowizny z dnia 12 października 2015 r. udziału na rzecz S. S., pozostaje - w związku z bezskutecznością tych rozporządzeń - bez wpływu na skład majątku wspólnego i sposób jego fizycznego podziału między uprawnionych byłych małżonków oraz występujące między nimi rozliczenia z tytułu posiadania poszczególnych składników majątku wspólnego, poczynionych nakładów i spłaconych długów obciążających oboje małżonków. Nieruchomość objęta księgą wieczystą (...) wchodzi w skład fermy drobiu w B., przyznanej na własność wnioskodawcy, który konsekwentnie domagał się ubezskutezczenia wobec niego wszystkich dokonanych bez jego wiedzy i zgody rozporządzeń należącymi do I. S. udziałami we wspólnych przedmiotach majątkowych. Sąd Okręgowy zaakcentował, że rozstrzygnięcie sądu w przedmiocie przynależności określonych w postanowieniu nieruchomości do majątku wspólnego przesądza równocześnie o bezskuteczności uprzednich rozporządzeń udziałami w tych składnikach majątku wspólnego zdziałanych przez jedno z byłych małżonków bez wiedzy i zgody drugiego z nich. Sąd Okręgowy wyjaśnił dalej, że konsekwencją przyjętych przez Sąd zmian w zakresie składu i wartości masy majątkowej (przez zaliczenie do niego dalszych bliżej opisanych nieruchomości położonych w W. i S.) jest konieczność modyfikacji wzajemnych rozliczeń między byłymi małżonkami przy uwzględnieniu ich równych udziałów w majątku wspólnym. Podniósł, że wartość przyznanej na własność wnioskodawcy nieruchomości w W. wynosi 112 948 zł, a zatem I. S. przysługuje połowa tej kwoty, czyli 56.474 zł. plus 2,50 zł. z tytułu różnicy wartości działek w S., przyznanych, po podziale nieruchomości na dwie części, każdemu z nich. Sąd Okręgowy podniósł, że ostatecznie dopłata należna I. S. od J. J., powinna wynieść 206 548,34 zł (objęta pkt 9 postanowienia Sądu Rejonowego kwota

150.071,84 zł plus wskazane wyżej dodatkowe dopłaty na rzecz I. S. w kwotach 56.474 zł i 2,50 zł). Od wskazanej kwoty dopłaty 206 548,34 zł należało odjąć kwotę 92 875 zł z tytułu spłaty przypadającej na rzecz S. S. z tytułu jej udziału w 1/4 części w nieruchomości objętej Kw nr (...), przyznanej wnioskodawcy, co w ostatecznym rozrachunku prowadziło do ustalenia należnej na rzecz I. S. dopłaty na kwotę 113 673,34 zł. W konsekwencji Sąd Okręgowy zmienił pkt 9 postanowienia Sądu Rejonowego w ten sposób, że przyznał nim na rzecz I. S. kwotę dopłaty 150 071,84 zł obniżył do kwoty 113 673,34 zł. Dodał także nowy punkt 9a, w którym zasądził od J. J. na rzecz S. S. kwotę 92 875 zł.

Syndyk masy upadłości I. S. zaskarżył skargą kasacyjną powyższe postanowienie Sądu Okręgowego w zakresie, w jakim Sąd drugiej Instancji zmienił punkt 9 postanowienia Sądu Rejonowego w ten sposób, że zasądził od wnioskodawcy J. J. na rzecz uczestniczki I. S. dopłatę w kwocie 113.673.34 zł oraz dodał punkt 9a. Zarzucił naruszenie art. 212 § 1 k.c. w zw. z art. 1035 k.c. w zw. z art. 46 k.r.o., art. 567 § 1 w zw. z art. 686 k.p.c. oraz art. 1036 k.c. w zw. z art. 1035 k.c. i art. 212 § 1 k.c. (w zw. z art. 46 k.r.o.) oraz art. 236 ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe (jedn. tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 1228). Formułując te podstawy kasacyjne wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w pkt 1c i przekazanie sprawy w tym zakresie Sądowi Okręgowemu w O. do ponownego rozpoznania, względnie o uchylenie zaskarżonego orzeczenia w części tj. w zakresie pkt 1c i rozstrzygnięcie co do istoty sprawy w ten sposób, że w pkt 9 (postanowienia Sądu I Instancji) zasądzić od wnioskodawcy J. J. na rzecz uczestniczki I. S. dopłatę w kwocie 320.896,84 zł, płatną w terminie 6 miesięcy od uprawomocnienia się postanowienia, z ustawowymi odsetkami w przypadku opóźnienia w płatności i uchylić pkt 9a (postanowienia Sądu I instancji).

Uczestniczki postępowania I. S. i D. S. zaskarżyły postanowienie skargą kasacyjną w części dotyczącej uznania za bezskuteczne wobec wnioskodawcy umów notarialnych z dnia 6 lipca 2009 r. i z dnia 9 lipca 2009 r., na podstawie których I. S. przeniosła na rzecz D. S. i J. S. udziały w nieruchomościach wskazanych w tych umowach. Zarzuciły naruszenie art. 46 k.r.o. w zw. z art. 1036 k.c. oraz art. 59 k.c. Wniosły o uchylenie postanowienia Sądu Okręgowego w O. w zaskarżonej części lub o uchylenie zaskarżonych postanowień Sądu Rejonowego w

K. i Sądu Okręgowego w O. w całości i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w K. do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna I. S. i D. S. podlega odrzuceniu. Skarga jest wysoce sformalizowanym nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia prawomocnych orzeczeń sądów drugiej instancji, który musi spełniać wymagania stawiane pismu procesowemu (por. art. 398<sup>4</sup> § 3 k.p.c., ewentualne braki formalne skargi w tym zakresie podlegają usunięciu lub poprawieniu zgodnie z art. 398<sup>6</sup> § 1 k.p.c.) oraz wymagania konstrukcyjne skargi (art. 398<sup>4</sup> § 1 k.p.c.), których wady nie podlegają naprawieniu, lecz powodują obligatoryjne odrzucenie skargi na podstawie art. 398<sup>6</sup> § 2 lub 3 k.p.c. Zgodnie z art. 398<sup>4</sup> § 1 pkt 1 i 3 k.p.c. do konstrukcyjnych wymagań skargi kasacyjnej należy oznaczenie zaskarżonego orzeczenia ze wskazaniem, czy jest ono zaskarżone w całości czy w części oraz zawarcie w niej wniosku o uchylenie lub uchylenie i zmianę orzeczenia z oznaczeniem zakresu żądanego uchylenia i zmiany.

W petitum skargi kasacyjnej uczestniczek I. S. i D. S. ich zawodowy pełnomocnik procesowy wskazał, że zaskarżają one postanowienie Sądu Okręgowego w O. z dnia 10 października 2018 r. (II Ca (...)) cyt. „w części dotyczącej uznania za bezskuteczne wobec wnioskodawcy bliżej opisanych umów notarialnych z dnia 5 lipca 2009 r. i z dnia 9 lipca 2009 r., na mocy których I. S. przeniosła na rzecz D. S. udziały w bliżej opisanych nieruchomościach” oraz „punkt 7 zaskarżonego postanowienia”. Odnosząc ten zakres zaskarżenia do treści sentencji postanowienia Sądu Okręgowego w O. z dnia 10 października 2018 r. należy wskazać, że sentencja nie zawiera rozstrzygnięć dotyczących wskazanych umów ani też punktu 7. Uczestniczki nie wyjaśniły także metody wyliczenia wartości przedmiotu zaskarżenia (w przypadku I. S. na kwotę 557 250 zł, w przypadku D. S. na kwotę 1 254 912 zł), co dodatkowo uniemożliwia Sądowi Najwyższemu zorientowanie się w zakresie zaskarżenia. We wnioskach kasacyjnych uczestniczki wniosły o uchylenie postanowienia Sądu Okręgowego w O. w zaskarżonej części lub o uchylenie zaskarżonych postanowień Sądu Rejonowego w K. i Sądu Okręgowego w O. w całości i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w K. do

ponownego rozpoznania. Wnioski kasacyjne nie są więc skorelowane z zakresem zaskarżenia postanowienia Sądu Okręgowego i uniemożliwiają ustalenie, jakiego rozstrzygnięcia uczestniczki oczekują od Sądu Najwyższego.

Należy po raz kolejny przypomnieć, że jeżeli skarżący objął zaskarżeniem jedynie część prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji, obowiązany jest dokładnie i jednoznacznie wyartykułować, którą część orzeczenia (składającego się wszak z określonych jednostek konstrukcyjnych tekstu orzeczenia - punktów oznaczonych numerami lub literami i tym podobne) obejmuje zaskarżeniem oraz jasno sprecyzować adekwatny do tego wniosek kasacyjny. Spełnienie tego wymagania przez skarżącego jest niezbędne, bowiem określa zakres dopuszczalnej ingerencji Sądu Najwyższego w prawomocne orzeczenie sądu drugiej instancji; determinuje także zakres orzekania przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna, w której zakres żądanego uchylecia nie odpowiada sformułowanemu zakresowi zaskarżenia ani podanej wartości przedmiotu zaskarżenia, podlega odrzuceniu przez Sąd Najwyższy na podstawie art. 398<sup>6</sup> § 3 w związku z art. 398<sup>4</sup> § 1 pkt 3 k.p.c. Nie jest bowiem rolą i zadaniem Sądu Najwyższego rekonstruowanie ustawowych wymagań konstrukcyjnych skargi, które powinny być jednoznacznie w niej sformułowane. Obowiązujący przy sporządzaniu skargi kasacyjnej przymus adwokacko-radcowski (art. 87<sup>1</sup> k.p.c.) ma zapewnić sprostanie tym podwyższonym standardom. Nie jest możliwe ani dopuszczalne dociekanie przez Sąd Najwyższy, jaką część prawomocnego orzeczenia sądu odwoławczego skarżący kwestionuje, zwłaszcza w przypadku złożonych orzeczeń reformatoryjnych sądu drugiej instancji, i czego domaga się we wniosku kasacyjnym w konfrontacji z zakresem zaskarżenia orzeczenia. W rozpatrywanej sprawie do ustalenia przez Sąd Najwyższy zakresu zaskarżenia i zakresu wniosku kasacyjnego uczestniczek postępowania nie mogłaby doprowadzić nawet życzliwa dla uczestniczek wykładnia treści skargi. Uczestniczki zaskarżyły postanowienie Sądu Okręgowego w części, której nie da się bliżej zidentyfikować, a nadto złożyły wniosek kasacyjny nie korelujący z tym zakresem zaskarżenia, co prowadziło do odrzucenia skargi kasacyjnej przez Sąd Najwyższy na podstawie art. 398<sup>6</sup> § 3 w zw. z art. 398<sup>4</sup> § 1 pkt 1 i 3 k.p.c.

W odniesieniu do skargi kasacyjnej Syndyka masy upadłości I. S. należy natomiast podnieść, co następuje:

Na aktualnym etapie nie jest już przedmiotem postępowania sądowego ustalenie składu i wartości majątku wspólnego byłych małżonków, wartość poszczególnych jego składników oraz sposób fizycznego podziału tego majątku między byłymi małżonkami. Sporna pozostaje natomiast wysokość dopłaty przysługującej I. S. od wnioskodawcy w wyniku przeprowadzonego podziału składników majątku wspólnego, co ma znaczenie dla rozmiarów masy upadłości i perspektywy zaspokojenia wierzycieli I. S., a zatem także dla interesu tej uczestniczki. W ocenie skarżącego Syndyka, należna I. S. (masie upadłości I. S.) od J. J. kwota dopłaty powinna wynieść łącznie kwotę 320 896,84 zł, na którą składa się już prawomocnie zasądzona na jej rzecz kwota 113 673,34 zł, dalej kwota 92 875 zł, która powinna przysługiwać I. S., nie zaś, jak to błędnie przyjął, zdaniem Syndyka, Sąd Okręgowy - S. S., a także kwota 114 348,50 zł. Odnośnie do tej ostatniej należności, Syndyk podniósł, że z uzasadnienia postanowienia Sądu Rejonowego wynika, iż Sąd Rejonowy ustalając obciążenie hipoteczne nieruchomości przyznanych na własność J. J. w kwocie 228 697 zł uznał, że ze względu na zabezpieczenie tymi hipotekami kredytów zaciąganych przez oboje małżonków, połowa powyższego zadłużenia (114 348,50 zł) powinna obciążać I. S., a zatem należna jej od J. J. dopłata powinna być obniżona o tę kwotę. Tymczasem, w ocenie Syndyka, jest to pogląd wadliwy, albowiem przy ustalaniu wartości dzielonych nieruchomości nie uwzględnia się obciążenia hipotecznego nieruchomości. Zdaniem skarżącego, Sąd Okręgowy wadliwie także zasądził od J. J. kwotę 92 875 zł na rzecz S. S., zamiast na rzecz I. S., uprawnionej do otrzymania dopłaty od J. J. w związku z podziałem majątku wspólnego; beneficjentem dopłaty z tytułu podziału wspólnego majątku może być tylko małżonek (były małżonek), tj. I. S., a nie inne osoby. Umowy przenoszące przysługujące I. S. udziały w nieruchomościach małżonków na rzecz J. i D. S., a następnie na rzecz S. S., zostały uznane przez Sąd za bezskuteczne wobec J. J., co spowodowało, że podziału majątku wspólnego i związanych z tym rozliczeń, a w rezultacie dopłat, należało dokonać tak, jakby opisane umowy nie zostały nigdy zawarte, a zatem tylko w relacji między J. J. i I. S., a nie innymi zainteresowanymi (D. S. i S. S.).

W odniesieniu do tych wywodów skarżącego należy przypomnieć, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, że rozporządzenie - po ustaniu wspólności ustawowej - przez jednego z małżonków, bez zgody drugiego małżonka, udziałem w przedmiocie majątkowym objętym wspólnością ustawową jest bezskuteczne o tyle, o ile narusza uprawnienia drugiego małżonka wynikające z przepisów o podziale majątku wspólnego. O bezskuteczności tego rozporządzenia orzeka sąd w toczącym się postępowaniu o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności. Konsekwencją ustalenia bezskuteczności tych czynności prawnych jednego z małżonków jest dokonanie podziału wspólnej masy majątkowej tak, jakby rozporządzenie to - w zakresie uznanym za bezskuteczne - nie zostało w ogóle zdziałane (por. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 28 lipca 1993 r., III CZP 95/93, OSNC 1994 r., nr 2, poz. 30 i z dnia 6 września 1996 r., III CZP 97/96, nie publ.; na tle poprzedniego stanu prawnego por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego- zasada prawna z dnia 15 października 1962 r., I CO 22/62, OSNC 1964 r., nr 1, poz.3, a także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 października 1997 r., II CKN 357/97, nie publ.). Stosownie do art. 567 § 3 k.p.c. do postępowania o podział majątku wspólnego, po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami stosuje się odpowiednio przepisy o dziale spadku (art. 680-689 k.p.c.), które z kolei przewidują (art. 688 k.p.c.) w kwestiach w nich nie unormowanych odpowiednie stosowanie przepisów o postępowaniu w sprawach o zniesienie współwłasności, a w szczególności art. 618 § 2 i 3 k.p.c. Z powyższego wynika, że w postępowaniu o podział majątku wspólnego sąd rozstrzyga kompleksowo zarówno o roszczeniach przewidzianych w art. 45 k.r.o., jak i o roszczeniach powstałych w okresie od ustania wspólności ustawowej do chwili podziału majątku wspólnego. Po wszczęciu postępowania o podział majątku wspólnego sąd rozstrzyga w tym postępowaniu o bezskuteczności rozporządzenia względem współmałżonka udziałem w przedmiocie, który był objęty wspólnością ustawową (art. 1036 k.c. w zw. z art. 46 k.r.o.). Udział może być zatem objęty aktywami dzielonego majątku i podlegać podziałowi z uwzględnieniem ewentualnych rozliczeń między byłymi małżonkami dotyczących przykładowo posiadania rzeczy wspólnej, rozliczenia pobranych pożytkowi i innych przychodów, poczynionych nakładów i spłaconych przez byłych

małżonków obciążających ich długów (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 września 2007 r., IV CSK 139/07, nie publ.). Skarżący zasadnie zwrócił uwagę na to, że w wyniku uznania przez Sąd za bezskuteczne wobec J. J. rozporządzenia przez I. S. przysługującymi jej udziałami we wspólnych przedmiotach majątkowych, powstała swoista fikcja prawna, sprowadzająca się do przyjęcia, że umowy te nie zostały w ogóle zawarte. Konsekwentnie zatem Sąd podzielił wspólne nieruchomości, przyznając je byłym małżonkom na własność i zasądził dopłatę od wnioskodawcy na rzecz I. S., a nie na rzecz D. S.. Trzeba też zauważyć, że wezwana do udziału w sprawie S. S., poprzednio reprezentowana w okresie małoletniości przez ustanowionego dla niej przez Sąd kuratora w osobie adwokata, ograniczyła się jedynie do twierdzenia o skuteczności umowy darowizny udziału na jej rzecz przez D. S., nie sformułowała natomiast w toku postępowania żądania w przedmiocie zasądzenia na jej rzecz kwoty stanowiącej równowartość otrzymanego od D. S. nieodpłatnie udziału w nieruchomości objętej Kw nr (...), przyznanej postanowieniem Sądu Rejonowego z dnia 1 października 2015 r. na własność wnioskodawcy. W pisemnym uzasadnieniu swojego orzeczenia Sąd Okręgowy nie uzasadnił bliżej przyczyn zasądzenia od J. J. na rzecz S. S. kwoty 92 875 zł, mimo braku żądania ze strony S. S. oraz mimo wyraźnego uznania za bezskuteczne wszelkich rozporządzeń opisanym udziałem w nieruchomości objętej księgą wieczystą Kw (...), przyznanej wnioskodawcy. Uniemożliwia to odtworzenie motywów, którymi kierował się Sąd Okręgowy zasądzając tę kwotę na rzecz S. S., a nie na rzecz I. S. i uzasadnia uchylenie zaskarżonego orzeczenia w tym zakresie wobec trafności podstawy kasacyjnej dotyczącej tej kwestii. Co do drugiego zarzutu Syndyka dotyczącego niezasądzenia na rzecz I. S. dopłaty w kwocie 114 348,50 zł, należy podnieść, że Sąd pierwszej instancji ferując to rozstrzygnięcie (zaaprobowane przez Sąd Okręgowy, co Syndyk kwestionuje w skardze kasacyjnej), powołał się na orzecznictwo Sądu Najwyższego zgodnie z którym przydzielając jednemu z małżonków - w sprawie o podział ich majątku wspólnego - nieruchomość obciążoną hipoteką, sąd ustala wartość tego składnika majątkowego przy uwzględnieniu obciążenia hipotecznego (Sąd pierwszej instancji przytoczył postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 5 października 2000 r., II CKN 611/99, nie publ. oraz z dnia 26 października 2010 r., I CSK 41/11, nie publ.). Trzeba jednak

zwrócić uwagę, że w nowszym orzecznictwie Sądu Najwyższego przewagę zyskał pogląd odmienny, zgodnie z którym w sprawie o podział majątku wspólnego małżonków, obejmującego nieruchomość obciążoną hipoteką zabezpieczającą udzielony małżonkom kredyt bankowy, sąd - przyznając tę nieruchomość na własność jednemu z nich - ustala jej wartość z pominięciem wartości obciążenia hipotecznego, chyba że zachodzą istotne powody przemawiające za jego uwzględnieniem. Przyczyny takie, wynikające z indywidualnych okoliczności danej sprawy, mogą mieć charakter podmiotowy lub przedmiotowy, a ciężar wykazania ich istnienia oraz wagi dla rozstrzygnięcia spoczywa na stronach (por. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 28 marca 2019 r., III CZP 21/18, OSNC 2019 r., nr 9, poz. 88, z dnia 28 marca 2019 r., III CZP 41/18, OSNC 2020 r., nr 2, poz. 15, z dnia 25 lipca 2019 r., III CZP 14/19, OSNC 2021r., nr 4, poz. 23, a także postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2020 r., V CSK 41/19, nie publ. oraz z dnia 13 marca 2020 r., III CZP 64/19, OSNC 2020 r., nr 12, poz. 107). W świetle tych orzeczeń zachodzi zatem konieczność ponownego rozpoznania sprawy w zakresie kwoty 114 348,50 zł, z uwzględnieniem stanowiska przedstawionego w przytoczonych wyżej orzeczeniach.

W tym stanie rzeczy orzeczono jak w sentencji (art. 398<sup>15</sup> § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

jw